

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Katedra občanského práva

Diplomová práce

Dítě ohrožené domácím násilím

Denisa Fikrlová

2011/2012

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „Dítě ohrožené domácím násilím“ zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.“

.....
Denisa Fikrlová

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucí své diplomové práce doc. JUDr. Zdeňce Králíčkové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, připomínky a zapůjčení odborné literatury při vypracování této práce.

Děkuji také Mgr. Miroslavu Veselému za odbornou konzultaci.

Především děkuji své rodině a přátelům za jejich pomoc a podporu po celou dobu mého studia.

Obsah

OBSAH	4
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	6
ÚVOD	7
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....	9
1.1 SYNDROM TÝRANÉHO, ZNEUŽÍVANÉHO A ZANEDBÁVANÉHO DÍTĚTE	10
1.2 SYNDROM ZAVRŽENÉHO RODIČE.....	11
1.3 DOMÁCÍ NÁSILÍ OBECNĚ VERSUS NÁSILÍ NA DĚTECH.....	11
1.4 PACHATEL DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	12
1.5 OBĚŤ DOMÁCÍHO NÁSILÍ	13
1.6 VYKÁZÁNÍ POLICEJNÍ	13
1.7 VYKÁZÁNÍ DLE OBČANSKÉHO SOUDNÍHO ŘÁDU	15
2 DÍTĚ JAKO OBĚŤ	17
2.1 POMOC DÍTĚTI, INTERVENČNÍ CENTRA A OSPOD.....	17
2.2 DŮSLEDKY DOMÁCÍHO NÁSILÍ NA DÍTĚTI	19
2.3 ÚPRAVA STYKU S DÍTĚTEM- OMEZENÍ A ZÁKAZ STYKU S RODIČEM, ASISTOVANÝ STYK	21
2.4 ÚPRAVA RODIČOVSKÉ ZODPOVĚDNOSTI	23
2.4.1 POZASTAVENÍ VÝKONU RODIČOVSKÉ ZODPOVĚDNOSTI, JEJÍ OMEZENÍ A ZBAVENÍ.....	25
2.5 NÁHRADNÍ RODINNÁ VÝCHOVA	26
EXKURZ:.....	28
DÍLČÍ ZÁVĚR:.....	28
3 DÍTĚ JAKO PACHATEL	30
3.1 PŘÍČINY, PREVENCE	30
3.2 VÝCHOVNÁ OPATŘENÍ.....	31
3.3 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA A OCHRANNÁ OPATŘENÍ	32
3.4 VYKÁZÁNÍ DÍTĚTE	33
4 ÚVAHY DE LEGE FERENDA	35
4.1 NEDOSTATKY V PLATNÉ PRÁVNÍ ÚPRAVĚ.....	35
4.1.1 POJEM „DOMÁCÍ NÁSILÍ“	35

4.1.2	STYK S DÍTĚTEM	35
4.1.3	NEDOSTATKY V PROCESNĚ-PRÁVNÍ ÚPRAVĚ	36
4.1.4	NEDOSTATKY V TRESTNĚ-PRÁVNÍ ÚPRAVĚ	37
4.2	POSOUZENÍ MÍRY ZOHLEDNĚNÍ EVROPSKÝCH TENDENCÍ V NOZ	38
5	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU A VÝSLEDKY.....	42
	ZÁVĚR	45
	RESUMÉ	47
	SEZNAM LITERATURY	49
	PŘÍLOHY	54

Seznam použitých zkratek

- **CAN**

Z angl. Child abuse and neglect, Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.

- **NOZ**

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

- **OSPOD**

Orgán sociálně-právní ochrany dětí

- **OSŘ**

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

- **OZ**

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

- **ZODN**

Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění pozdějších předpisů.

- **ZOR**

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Úvod

Jako téma mé diplomové práce jsem si vybrala téma: „Dítě ohrožené domácím násilím“. Ohledně tohoto problému je v České republice stále nedostatečná právní úprava, ačkoliv je to téma aktuální a čím dál více probírané jak v médiích, tak i mezi obyčejnými lidmi. Je to oblast, která by si zasloužila více pozornosti především kvůli bezbrannosti malých dětí a možným následkům spojených nejen s psychikou dětí, které si prožily domácí násilí. Toto je jeden z mých hlavních důvodů výběru tohoto tématu.

Text je členěn do pěti částí. V první kapitole se zabývám základními otázkami ohledně domácího násilí, jako je např. tento pojem, syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, syndrom zavrženého rodiče, pachatel nebo oběť a různé role dítěte v oblasti násilí. Věnuji se také institutu vykazání ve vazbě na děti a s ním spojeného předběžného opatření, kterým se zabývám později v práci. Ohledně úpravy nejen předběžného opatření v souvislosti s dítětem je naše právní úprava nedostatečná.

V části druhé a třetí se zaměřuji na konkrétní situace postavení dítěte. To je těžištěm mé práce. Zde podrobně rozebírám dítě z pohledu oběti a dítě jako možného pachatele domácího násilí. Toto propojuji s jednotlivými instituty, které náš právní řád zná a umožňuje. Věnuji se zde úpravě styku rodiče s dítětem a zamýšlím se nad vhodností jednotlivých variant takovéto úpravy u dítěte, které je zasaženo násilím. Přemýšlím také nad situacemi, díky kterým může být dítě umístěno do jednoho z institutů náhradní rodinné výchovy, a jakou variantu a za jakých podmínek je poté vhodné uplatnit. Zabývám se také možnostmi, jak lze dítěti v takovéto situaci pomoci nebo účelem a přínosem intervenčních center. Podstatné pro mou diplomovou práci bylo také propojení teorie s praxí. Jednotlivé otázky týkající se této problematiky jsem konzultovala se zkušeným psychologem. Dále jsem využila i dalších pramenů, jak velmi známých autorů, kteří se tomuto tématu věnují již několik let, tak také například různých internetových zdrojů, kterých je k tomuto tématu věnováno poměrně velké množství.

V samostatné části se zamýšlím nad možnostmi dalšího vylepšení situace dětí jako obětí domácího násilí pomocí novelizace stávající právní úpravy, jelikož v našem právním řádu chybí kompletní úprava týkající se tohoto tématu. Zde se inspiroji názory mnoha odborníků, profesorů, sociologů, lékařů nebo psychologů, kteří k této problematice mají snad nejbližší, a u kterých by se měl přiučit i zákonodárce. Pokouším se tedy navázat na současnou právní úpravu týkající se tohoto problému a zkusím navrhnout příslušné změny v naší legislativě. Snažím se také zhodnotit využití a zohlednění evropských tendencí v této oblasti v novém občanském zákoníku.

Cílem práce tedy je poskytnout kritickou analýzu současné a budoucí právní úpravy dané problematiky, zaměřit se na její úskalí a nedostatky a zamyslet se, zda je současná právní úprava zcela nedostačující a nekvalitní, či zda jen nejsou využívány dostupné prostředky a instituty, které nabízí, jakož také nad možným řešením do budoucna. Dále se také pokouším získat přehled o všeobecné povědomosti domácího násilí ve společnosti, o tom, zda by případně pomohli dítěti vystavenému takovéto situaci nebo zda se s násilím vůbec setkali. K tomu používám dotazník a na závěr mé práce ho vyhodnocuji. Pokládám si otázku, jaká je vhodná úprava styku násilného rodiče s dítětem nebo úprava rodičovské zodpovědnosti a také například zda je vykázaní dítěte páchajícího domácí násilí vhodné, či není. Další otázky a problémy беру na vědomí a jsou mi známé, ale jejich řešení by překračovalo rámec diplomové práce.

Z výše uvedeného vyplývají metody práce, které používám. Je to analýza možných situací domácího násilí v rodině, budu uvažovat nad postavením dítěte ve dvou základních rovinách uvedených výše. Používám také formu dotazníku. Dalšími metodami je metoda abstrakce při vyhodnocování získaných informací, metoda dedukce, metoda empirická. Užiji také metodu komparace.

1 Vymezení základních pojmů

V práci se věnuji především dětem. Ovšem pojem dítě můžeme vymezit mnoha způsoby. Dítě je dítětem svých rodičů a tudíž neztrácí status dítěte ani dosažením určitého věku. Někdy může být pojem dítěte vymezen ekonomickou závislostí na rodičích nebo nesamostatností, toto je ukončeno, až když dítě vstoupí do hospodářské činnosti.¹

Pro potřeby právních předpisů týkajících se ochrany dítěte je používán pojem dítěte, jak je uveden v občanském zákoníku (dále jen OZ). Dítě nabývá zletilosti dovršením osmnáctého roku. Před touto hranicí může zletilosti nabýt podle § 8 OZ jen uzavřením manželství. Pokud budu nadále mluvit o dítěti, mám tím na mysli právě tento způsob vymezení tohoto pojmu.

Domácí násilí jako pojem není definován v žádném zákoně České republiky a ani nikde nenalezneme jeho právní úpravu. Definice domácího násilí v různých obměnách nalezneme hlavně v literatuře. Například v publikaci Ludmily Čírtkové je domácí násilí definováno jako: „*Opakované, dlouhodobé a zpravidla eskalující násilí fyzického, psychického, sexuálního, sociálního a ekonomického rázu, které vytváří jednoznačně asymetrický vztah a vede ke stabilnímu rozdělení rolí na násilnou a ohroženou osobu.*“²

Velmi výstižná definice, která obsahuje charakteristické znaky domácího násilí, je uvedena ve Sněmovním tisku č. 828 : „*Domácí násilí je označení pro násilné jednání, kterým dochází k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, a to v bytě nebo domě společně obývaném násilnou osobou i osobou, proti níž takový útok směřuje. Domácím násilím se rozumí opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku kterého dochází nebo hrozí, že dojde, k nebezpečnému*

¹ HRUŠÁKOVÁ, M. *Dítě, rodina, stát. Úvahy nad právním postavením dítěte*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. s. 16.

² ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1.vyd. Grada Publishing, a.s., 2008. s. 9.

*útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, mezi osobami, které jsou či byly spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí ve společně obývaném bytě nebo domě. V rámci domácího násilí lze jednoznačně identifikovat osobu násilnou i osobu ohroženou, proti níž takové útoky nebo výhrůžky útokem směřují.*³

Tento návrh působil jako konečně komplexní řešení problému. Bohužel z něj díky legislativnímu procesu zbyly jen části a soukromoprávní ustanovení proti domácímu násilí nebyly do OZ včleněny.⁴

K formám domácího násilí řadíme především fyzické násilí (bití, facky, útoky na oběť, neposkytování základních potřeb, atd.), psychické násilí (ponižování, vyhrožování, nadávky, vydírání, ignorace, atd.), sexuální násilí (znásilnění, nucení k sexuálním praktikám, exhibicionismus, atd.), sociální násilí (kontroly, zákazy styku s příbuzenstvem...), ekonomické násilí (zabavování financí, zákaz chození do práce, znemožňování banálního rozhodování ohledně financí, atd.). K těmto formám domácího násilí bychom mohli zařadit i v poslední době více probírané nebezpečné pronásledování neboli stalking (vyvolávání strachu, ztráta pocitu soukromí, pronásledování oběti).

1.1 Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte

Tento jev jako syndrom CAN (z angl. Child abuse and neglect, dále jen CAN) byl vůbec poprvé popsán v Praze až v roce 1991 na III. evropské konferenci pro prevenci týrání dětí. Zdravotní komise rady Evropy v roce 1992 definovala pojmy týkající se tohoto problému. „*Syndrom CAN je souborem nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dítěte a jeho postavení ve společnosti.*“ K úmyslnému ubližování dítěti dochází především ze

³ *Důvodová zpráva k sněmovnímu tisku č. 828, IV. volební období (2002 - 2006)* [online]. [cit. 2012-01-02] Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=828&CT1=0>>.

⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R. et al. *Právo proti domácímu násilí*. Skripta 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 23-24.

strany primárních vychovatelů. Diagnostikování syndromu je velmi obtížné, jelikož formy chování a jednání jsou značně proměnlivé.⁵

Syndrom a domácí násilí vůbec jsou velmi nebezpečné z důvodu, že jsou před okolím skryty, jelikož se odehrávají v soukromí. Společnost je v těžké situaci, protože by neměla zasahovat do rodinného života a na druhé straně je povinná chránit ohrožené dítě a to navíc včas – ne brzo ani pozdě.⁶

Syndrom zahrnuje kategorie fyzického, psychického, sexuálního zneužívání, zanedbávání, šikanování, systémové týrání (přetěžování, nadbytečná lékařská vyšetření) nebo sekundární viktimizaci (oběť se stává opět obětí při vyšetřování trestného činu, který byl na něm spáchán).⁷

1.2 Syndrom zavrženého rodiče

V souvislosti s úpravou styku mezi dítětem rodičem se vyskytuje pojem Syndrom zavrženého rodiče. Jedná se o situaci, kdy je dítě svěřené do péče jednomu z rodičů tímto rodičem popouzeno proti druhému rodiči. Děje se tak i bez zjevného důvodu a účelově, a to například kvůli ješitnosti prvního rodiče, který chce mít dítě jen pro sebe.

Tomuto problému se věnoval Richard Gardner, který tvrdí, že o syndromu zavrženého rodiče můžeme mluvit v případě, když rodič nedal nezletilému důvod k tomu, aby jej dítě nenávidělo. Pokud se jedná ale o týrání dítěte, je toto odmítání rodiče přirozené a oprávněné, a tudíž se o syndrom zavrženého rodiče nejedná.⁸

1.3 Domácí násilí obecně versus násilí na dětech

Domácímu násilí může být vystaven kdokoliv z nás. Je třeba si uvědomit, že oběti bývají slabší články domácnosti, tudíž především děti, ženy a senioři. Ale

⁵ ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003. s. 20-27.

⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Dítě ohrožené CAN a domácím násilím*. Právní rozhledy. 2011 č. 11. s. 381.

⁷ *Dětské krizové centrum, Syndrom CAN* [online]. [cit. 2012-01-02] Dostupné z: <http://www.dkc.cz/syndrom_can.php>.

⁸ GARDNER, Richard A. *Terapeutické intervence u dětí se syndromem zavržení rodiče*. 1. Praha: Triton, 2010. 428 s. ISBN 978-80-7387-365-3.

pokud má dominantní postavení v rodině žena, a muž je ten slabší, může se domácí násilí vyskytovat i netypicky ve formě, kdy je obětí muž. Jako zásadní rozdíl mezi domácím násilím mezi dospělými a násilím, kdy je jedna ze stran dítě, vidím především ve schopnosti se bránit. Pokud je obětí dospělá žena, má šanci se násilí bránit, je natolik vyspělá, aby věděla, co může pro svou ochranu udělat a kam se obrátit pro pomoc. Samozřejmě, že pokud je domácímu násilí vystavena dlouhou dobu, je utlačována také psychicky a ekonomicky, její sebevědomí může natolik klesnout, že nebude mít odvahu od agresora odejít, požádat si o pomoc nebo alespoň zavolat policii.

Na druhou stranu dítě, pokud budu uvažovat nad velmi malým dítětem, má tyto šance ještě menší. Mnohdy ani netuší, co se děje a situaci nerozumí. Rodič, kterého má rádo, je najednou jiný a ubližuje jemu nebo jeho matce, přesto k němu může stále zachovávat náklonnost. Pro takovéto dítě je jediná šance, že do situace zasáhne někdo dospělý, matka dítěte nebo prarodiče nebo někdo z okolí. Pokud je domácímu násilí vystaveno dospívající dítě, je zde pravděpodobnost, že bude mít tendenci situaci řešit. Zde dle mého názoru sehrává velkou roli informovanost těchto dětí o domácím násilí. Co to je, jak se mu bránit, kde se mohou poradit a že ho nelze trpět.

Další těžká situace nastává, pokud je dítě „pouhým“ svědkem domácího násilí, například mezi rodiči. Zde má dítě pramalou šanci jak tento stav změnit. Malé dítě může jen přihlížet, dospívající může například zavolat na linku bezpečí apod. Ovšem i zde vidím hlavní možné řešení v rukou přímé oběti domácího násilí.

Pokud budu nadále hovořit o oběti domácího násilí, budu používat statut ženy, matky nebo dítěte pro zjednodušení. Přesto zdůrazňuji, že ve všech případech se může jednat i o muže, kdo se může stát obětí.

1.4 Pachatel domácího násilí

Pachatelem domácího násilí se rozumí každá osoba, která ohrožuje jinou na životě, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti. Společně obývají byt nebo dům,

případně jsou nebo byly spolu s ohroženou osobou v intimním, rodinném či jiném podobném vztahu a lze vzhledem k předešlým situacím nebo riziku ohrožení důvodně předpokládat, že se bude i nadále dopouštět vůči ohrožené osobě násilí.⁹

Pachatelem domácího násilí může být kdokoliv ze všech socioekonomických, etnických, rasových a náboženských skupin. Chování pachatelů domácího násilí se značně liší od jejich chování na veřejnosti. Pachatelé mají také typické znaky jako nízká sebeúcta, žárlivost a jsou impulzivní.¹⁰

Musíme si uvědomit, že pachatelem domácího násilí může být právě i dítě. Tomuto problému se budu věnovat blíže ve třetí kapitole.

1.5 Oběť domácího násilí

Potencionálně viktimizován může být kdokoliv. Nejvíce ohrožené skupiny jsou ženy, děti, senioři, popřípadě handicapované osoby. Oběti domácího násilí mohou být přímé, nepřímé, zletilé a nezletilé. Osobně považuji za nejohroženější právě děti a v práci se věnuji pouze jim.

Přímá oběť je taková, které je přímo ubližováno některou z forem domácího násilí uvedených výše. Nepřímou obětí se mohou stát především právě děti. Oběti není přímo ubližováno, dítě není například bito, ale je svědkem domácího násilí, které probíhá právě třeba mezi rodiči. Dítě se pak v podstatě stává obětí psychického týrání.

Rozdíl mezi zletilou obětí a nezletilou je poměrně jasný, jak je uvedeno výše. Zletilosti člověk nabývá dosažením osmnáctého roku života, případně dle § 8 OZ.

1.6 Vykázání policejní

Dne 1. ledna 2007 nabyl účinnosti zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti před domácím násilím (dále jen ZODN), kterým se

⁹ *Důvodová zpráva k sněmovnímu tisku č. 828, IV. Volební období (2002 - 2006)* [online]. [cit. 2012-01-02] Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=828&CT1=0>>.

¹⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R. et al. *Právo proti domácímu násilí*. Skripta 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 8-9.

novelizovaly další zákony. Tím došlo k důležitým změnám v pravomocích Policie České republiky. Policie se dostala k případům domácího násilí jako první a neměla dostatečnou pravomoc do situace zasáhnout, právě když bylo nejvíce třeba násilí přerušit. Policista je oprávněn s ohledem na předcházející útoky vykázat násilníka z bytu, domu, popřípadě jiného společně s ohroženou osobou obývaného prostoru. Násilníka může policista vykázat také v době jeho nepřítomnosti. Vykázání trvá deset dnů a nelze ho zkrátit. Policista také do tří dnů zkontroluje, zda vykázaný dodržuje dané povinnosti, a to, aby opustil prostor určený policistou v potvrzení o vykázání, nevstupoval do těchto prostor, nenavazoval kontakt s osobou ohroženou a vydal policistovi klíče od společného obydlí. Na druhou stranu má vykázaný také svá práva. Může si s sebou vzít věci osobní potřeby, doklady a cenné věci. V průběhu jeho nepřítomnosti má právo si vzít navíc věci potřebné k podnikání a povolání. Toto ovšem platí pouze jednou a za přítomnosti policie, dále si smí vykázání ověřit a vyzvednout kopii záznamu o vykázání.¹¹ Díky přijetí zákona č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky bylo navázáno na předchozí úpravu policejního vykázání, ale nově bylo pojmato vykázání jako faktický úkon.¹²

Tato situace nastane dle mého názoru především v případě, kdy ohroženou osobou bude rodič dítěte, popřípadě dítě jako druhotná oběť psychického týrání, kdy je vystaveno pozorování násilí fyzického mezi rodiči a matka se rozhodne situaci řešit. Přesto pokud by podnět na vykázání vzešel od nezletilého, nemělo by to znamenat problém. Institut je totiž spojen se zásadou oficiality, což znamená, že policie je oprávněna násilnou osobu vykázat i „bez návrhu“. V této situaci tedy není potřeba zkoumat způsoblost dítěte k procesnímu úkonu.¹³

¹¹ STŘÍLKOVÁ, P., FRYŠTÁK, M. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009. s 37- 43.

¹² KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R. et al. *Právo proti domácímu násilí*. Skripta 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 25.

¹³ DÁVID, R., Dítě jako účastník řízení ve věci domácího násilí. In *Dny práva – 2010 – Days of Law*[online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010 [cit. 2012-06--20]. s. 1-2. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasili/David_Radovan_%283960%29.pdf>.

V mnoha případech jsou vykázání přítomny právě děti. Tudíž by přivolání policisté měli komunikovat také s nimi, přitom některé matky tvrdí, že děti spíše přehlížení. Měli by si všimnout psychického rozpoložení dítěte a i jeho fyzického stavu, neboť tyto záznamy v dokumentaci mohou později přispět při dalším rozhodování, například při předběžném opatření. Oběti tedy předpokládají poněkud více zájmu ze strany policie, než se tomu tak děje.¹⁴ Bohužel děti nejsou v institutu vykázání vůbec zmíněny.

1.7 Vykázání dle občanského soudního řádu

Díky ZODN došlo k novelizaci také Občanského soudního řádu (dále jen OSŘ). Účastníku, proti kterému směřuje návrh na vydání předběžného opatření dle § 76b OSŘ, lze uložit, aby opustil společné obydlí (včetně jeho bezprostředního okolí), nadále do něj nevstupoval a také se zdržel jakéhokoli setkání a navazování kontaktů s navrhovatelem. To vše v případech, pokud je jeho jednáním vážným způsobem ohrožen život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost navrhovatele. Toto se dá dle mého názoru aplikovat právě na případy domácího násilí. S ohledem na domácí násilí páchané na nezletilých dětech je toto ustanovení poněkud nepropracované. Pokud totiž budeme mluvit o zdržení se setkávání s *navrhovatelem*, potom nelze hovořit o dítěti. Toto lze jen za předpokladu, že řízení by bylo zahájeno bez návrhu. V této souvislosti lze odkázat na § 47 odst. 3. zákona o Policii České republiky (dále jen o Policii ČR), kdy policista musí po vykázání pachatele z obydlí odeslat kopii úředního záznamu o vykázání soudu, intervenčnímu centru, a pokud se zde nachází nezletilá osoba, tak také orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD).¹⁵ Tudíž návrh poté může podat tento orgán nebo soud, který nařídí předběžné opatření i bez návrhu.¹⁶

¹⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Rodiče, děti, domácí násilí a traumatizující následky*. Právo a rodina. 2007 č. 9, s. 15.

¹⁵ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R. et al. *Právo proti domácímu násilí*. Skripta 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 66-68.

O návrhu na vydání předběžného opatření, poté co byl návrh podán, je předseda senátu povinen rozhodnout do 48 hodin. Toto opatření trvá jeden měsíc, a pokud mu předcházelo vykázání, začíná lhůta běžet až dnem následujícím po skončení desetidenní lhůty, po kterou je násilná osoba vykázána dle zákona o Policii ČR. Pokud bylo zahájeno řízení ve věci samé, lze toto předběžné opatření prodloužit až na jeden rok.

V těchto případech, kdy je násilník vykázán z bytu ať již podle policejního vykázání nebo předběžného opatření, vyvstává otázka, zda rodič, který páchá násilí na druhém rodiči, může být zároveň dobrým rodičem pro dítě. Zda mu tedy nemá být upíráno právo na setkávání se s dítětem a vykonávání rodičovské zodpovědnosti v plném slova smyslu. Jelikož pokud je například manžel vykázán z obydlí a má se zdržet setkávání s manželkou, je předávání dítěte mezi nimi poněkud komplikované. Ovšem o možnosti setkávání rodiče s dítětem v takovém případě bych souhlasila opravdu jen tehdy, pokud dítě nebylo ani svědkem domácího násilí mezi dospělými, tudíž nebylo obětí násilí psychického. Vždy je ale situace velmi citlivá a je třeba posuzovat konkrétní případ.

2 Dítě jako oběť

2.1 Pomoc dítěti, intervenční centra a OSPOD

Významným mezníkem bylo zřízení intervenčních center. Stalo se tak po přijetí zákona č. 29/2007 Sb., kterým byl novelizován zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.¹⁷

Účel intervenčních center je vymezen v §60 výše jmenovaného zákona. Centra poskytují pomoc především po policejním vykazání násilníka ze společného obydlí. Intervenčnímu centru je doručena kopie úředního záznamu o vykazání a to do 48 hodin kontaktuje osoby ohrožené a je jim nabídnuta pomoc. Pomoc může být nabídnuta také po tom, co se centrum o nějakém domácím násilí dozví i bez případného vykazání. O pomoc intervenčního centra si mohou také zažádat samy osoby ohrožené nebo osoby, které s nimi sdílí obydlí. Pokud tedy bude ohrožené dítě svým otcem, o pomoc může zažádat samozřejmě jeho matka.

Intervenční centra poskytují terapeutické poradenství, pomáhají při zařizování osobních záležitostí nebo uplatňování práv. Nabízejí také ubytování, stravu nebo pomoc při jejím obstarání. Zajištěna je také spolupráce s ostatními intervenčními centry, policií, OSPOD, orgány veřejné správy, obcemi a poskytovateli jiných sociálních služeb.¹⁸ Například intervenční centrum Spondea pracuje souběžně jak s rodičem tak jeho dítětem. Pomáhají s komunikací mezi nimi a někdy také participují na společné terapii. Rodič s dítětem se setkávají ve známém prostředí a organizaci mohou věřit.¹⁹ Pro ohrožené dítě je pocit bezpečí velmi důležitý. Pokud bude dítě pracovat na obnovení vztahu s rodičem, vidím

¹⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R. et al. *Právo proti domácímu násilí*. Skripta 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 25.

¹⁸ Zákon č. 29/2007 Sb.

¹⁹ ÚLEHLOVÁ D., Domácí násilí a intervenční centra. In *Dny práva – 2010 – Days of Law*[online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010 [cit. 2012-06--20]. s. 3. Dostupné z: <[http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasili/Ulehlova Dagmar_%284043%29.pdf](http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasili/Ulehlova_Dagmar_%284043%29.pdf)>.

velké plus zejména v tom, že si nejdříve vybuduje důvěru s pracovníci centra, které se může se vším svěřit a která ho nezklame a pomůže mu.

Dle mého názoru by si i právní úprava zasloužila také zmínku o následné spolupráci obětí a pachatele. Bylo by třeba zvážit, za jaké situace je vhodné pracovat na obnovení vztahu. Přikláním se k tomu, že pokud bylo dítě vystaveno fyzickému, sexuálnímu nebo silnému psychickému násilí, následné setkávání není vhodné. Pokud by se dítě setkal s násilím jako nepřímá oběť v lehké formě, stojí tato možnost za zvážení, ovšem bylo by třeba stanovit v zákoně jasná pravidla, podle kterých by se dalo o každém případě vhodně rozhodnout s ohledem na jeho individualitu.

Významnou roli v pomoci ohroženým dětem má také OSPOD. Zaměřují se nejen na děti, které jsou ohrožené násilím mezi rodiči nebo i ostatními osobami, které jsou odpovědné za jejich výchovu. Musí využívat veškeré prostředky k ochraně dítěte, například uložení povinnosti poradenství či výchovných opatření, až po odebrání nezletilého z rodiny. OSPOD musí spolupracovat s intervenčními centry.²⁰

Na stránkách intervenčního centra pro Brno – Spondea nalezneme také několik rad jak pomoci dítěti, které je týráno. Tyto možnosti mě zajímaly především kvůli mému dotazníku, kde se respondentů také ptám, jak by pomohli dítěti ohroženému domácím násilím. Dítěti lze tedy pomoci tím, že mu vysvětlíme, co se děje a budeme s ním mluvit, poradíme mu jak se zachovat, pokud nastane další násilná situace, můžeme mu pomoci domluvením konzultace s psychologem nebo se snažit o zamezení násilí v rodině.²¹ Ve své podstatě se názory dotázaných shodovaly s těmito radami, ale menší osvěta by byla zajisté jen ku prospěchu věci. S otázkou zda mají představu, jak lze tyto situace řešit dle platné právní úpravy, jsem uspěla již méně. Jen několik jedinců mělo tyto vědomosti alespoň částečné. Například o možnosti vykazání věděl jen málokdo.

²⁰ § 6 odst. 1 písm. g) a násl. zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

²¹ Děti a domácí násilí. *Intervenční centrum Brno* [online]. [cit. 2012-06-12]. Dostupné z: <<http://www.ic-brno.cz/deti-domaci-nasili>>.

Někteří si mysleli, že tyto znalosti mají, ovšem v jejich prokázání vyšlo najevo, že tomu tak bohužel není.

Zřízení těchto center tedy považuji za velmi pozitivní krok. Čím více bude možností, kam se může matka s dítětem obrátit v tíživé situaci, kde bude někdo ochotný pomoci a bude se zajímat o oběti, tím spíše se může snížit počet nepříznivých statistik o domácím násilí. Domnívám se, že takováto centra mohou pomoci také především psychicky a popřípadě zabránit nebo zmírnit důsledky, které se mohou projevit na oběti včetně možnosti, kdy dítě týrané v dětství se stává v budoucnu samo pachatelem.

2.2 Důsledky domácího násilí na dítěti

Domácí násilí je velmi závažný sociálně-patologický jev. Následky trpí nejen oběť, ale i celá rodina. Například při fyzickém týrání manželky manželem trpí i jako nepřímé oběti právě děti. Světová zdravotnická organizace dokonce označila násilí mezi rodiči jako psychické týrání dítěte. Jedním z následků toho, když je dítě přítomno násilí mezi rodiči, může dokonce být páchání partnerského násilí ve vlastní dospělosti. Nepodnětné prostředí může také zavinit sklony ke kriminalitě.²² Děti mohou přebírat naučené chování a v dospělosti se uchylují k řešení sporů opět násilím, toto se týká především mužů, naopak ženy si často hledají v dospělosti násilného partnera. Mezi pachateli domácího násilí je veliké procento jedinců, kteří byli týráni právě jako děti, ať již jako oběti přímé nebo nepřímé. Vzniká tak začarovaný kruh, kdy jsou tyto týrané děti v dospělosti opět vzorem pro své děti a ty se opět stávají trýzniteli.²³

Velmi nepříznivé následky domácího násilí na dítěti se projevují už v jeho dětském věku. Když je dítě ještě malé, může se u něj objevovat noční pomočování nebo třeba deprese, agresivita, poruchy pozornosti, útoky z domova

²² ČÍRTKOVÁ, L. *Domácí násilí*. Kriminalistika. 2006, roč. 39, č. 3, s. 187-199. [online] 2006. [cit. 2012-06-18]. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2006/03/cirtkova.pdf>> ISSN 1210-9150.

²³ PROKOP, M. a kol. *Právní ochrana dětí a obětí domácího násilí*. Brno: Ekologický právní servis, 2000. s. 8.

a další závažné potíže.²⁴ Dítě se také nevyzná v citech ke svému trýzniteli. Má ho zároveň rádo jako rodiče, ale nenávidí jako pachatele.

V literatuře nalezneme také pojem posttraumatická stresová porucha. Typickým projevem jsou poruchy spánku, noční můry, změny osobnosti nebo podrážděnost.²⁵

Další možné následky týrání, které si dítě s sebou může odnést do života, mohou být extrémní stres, trauma, ztráta sebevědomí, sebedestrukce, úzkost, nejistota, nevyrovnanost, závislost, beznaděj, bezmoc, stud nebo poškození fyzického zdraví.²⁶

Pokud se podíváme také na situaci, kdy je dítě s matkou na útěku od domácího násilí, zjistíme, že děti jsou domácím násilím velmi traumatizované. Nejsou schopny být bez matky a například chodit do školky. Mohou se také objevit problémy jako pokles imunity nebo vývojové retardace.²⁷

Mnoho témat, kterými se v práci zabývám, jsem konzultovala také s psychologem z třebečského občanského sdružení Střed. Toto sdružení pomáhá lidem v rozvoji, v předcházení a řešení problémů. Oslovený odborník si v souvislosti s otázkou na následky domácího násilí na dítěti vzpomněl na jeden případ, který řešil a uvedl: „*Otec byl na instabilního syna velmi přísný až by se dalo hovořit o násilí, nutil ho k dost těžké fyzické práci v lese. Matce se to přestalo líbit a rozvedla se. Chlapec začal mít obrovské kázeňské obtíže, matka začala střídat partnery, následoval diagnostický ústav atd.*“

²⁴ Děti svědci domácího násilí. *Stop násilí* [online]. [cit. 2012-05-15]. Dostupný z: <<http://www.stopnasili.cz/verejnost/deti-svedci-domaciho-nasili.html>>.

²⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R. et al. *Právo proti domácímu násilí*. Skripta 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 20-21.

²⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Z., DÁVID, R., (Předběžné opatření o) vykazání ze společného obydlí. In *Dny práva – 2008 – Days of Law* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2008 [cit. 2012-05-05]. s. 4. Dostupné z: <<http://www.law.muni.cz/edicni/dp89/index.html>>.

²⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Rodiče, děti, domácí násilí a traumatizující následky*. Právo a rodina. 2007 č. 9, s.14.

2.3 Úprava styku s dítětem- omezení a zákaz styku s rodičem, asistovaný styk

Úmluva o právech dítěte zaručuje právo dítěte na pravidelný styk s rodičem i za situace, kdy je od jednoho nebo obou rodičů odloučeno.²⁸ Vždy by se přitom mělo hledět na to, zda to není proti zájmu dítěte. Na druhou stranu zákon o rodině (dále jen ZOR) stanoví, že i druhý rodič, který nemá dítě svěřené do individuální výchovy má právo na informace o dítěti, péči o dítě a udržování pravidelného osobního styku. Styk s dítětem můžeme rozdělit na přímý a nepřímý. Osobní styk chápeme jako přímý kontakt s osobou, která si dítě převezme a stráví s ním nějaký čas. Nepřímý kontakt je takový, kdy se osoby spolu přímo nesetkají. Komunikace probíhá prostřednictvím dopisů, telefonátů a v dnešní době moderní technologie také skrze počítače a sociální sítě.²⁹ Vždy se přitom přihlédne ke konkrétní situaci (vzdálenost mezi dítětem a rodičem, vztah mezi nimi, stáří dítěte atd.).³⁰

Úpravu styku si mohou rodiče dohodnout sami bez přispění soudu, pokud to nevyžaduje výslovný zájem dítěte na jeho výchově a poměry v rodině. Pokud je to ale nutné, soud může styk rodiče s dítětem omezit nebo zakázat. Změní-li se poměry, může soud změnit i bez návrhu rozhodnutí nebo dohodu rodičů o výkonu jejich rodičovských práv a povinností.

Jeden z několika způsobů úpravy styku rodiče s dítětem je omezení styku, které musí být opět především v zájmu dítěte. Jedná se o omezení volnosti rodiče k výběru termínu na styk s dítětem a také k výběru místa. Bývají pevně stanovené dny a místa setkání.

Zejména v souvislosti s domácím násilím považují následující institut jako žádoucí i když není v naší platné právní úpravě výslovně zakotven. Jedná se o asistovaný styk. S tímto pojmem se setkáváme především v literatuře. Jedná se o

²⁸ Přitom právo s dítětem se stýkat má i nesvéprávný rodič. K tomu více: KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 73.

²⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Dítě ohrožené CAN a domácím násilím*. Právní rozhledy. 2011 č. 11, s. 384.

³⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R. et al. *Právo proti domácímu násilí*. Skripta 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 50.

styk dítěte s rodičem, který nemá dítě svěřené do individuální péče, za přítomnosti další osoby, například zaměstnancem OSPOD a případně na určeném místě. Zde je opět zásadní blaho dítěte a jeho zájem, neboť považují za správné, že práva násilného rodiče mohou být v této situaci omezena. Styk za přítomnosti třetí osoby považují v situaci, kdy dítě bylo svědkem domácího násilí, alespoň ze začátku, za více než žádoucí. Vhodná osoba by dle mého názoru byl například psycholog, který může pracovat na obnovování vztahu mezi pachatelem a nepřímou obětí. Soud v těchto případech stanoví znalce, který zváží míru ohrožení dítěte domácím násilím a navrhne vhodný styk. Již brzy se ale v tomto ohledu dočkáme změny, tomuto se budu věnovat níže v práci.

Další variantou je zákaz styku s dítětem. Tento bych upřednostnila v případě, kdy se dítě stalo přímou obětí domácího násilí například sexuálního nebo fyzického. Ohled musí být brán na zájem a blaho dítěte. V této situaci je rodič výslovně vyloučen z kompletní výchovy dítěte a dojde k narušení práva na rodinný život dle § 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Je to velmi závažný zásah do práv jak rodiče, tak i dítěte.

Situaci o styku s dítětem jsem konzultovala také s psychologem, který se kloní k názoru, že záleží na okolnostech, situace bývají většinou nejednoznačné, každopádně by měla probíhat individuální terapie, jak dítěte, tak rodiče, tak o něco později obou společně - záleží na míře týrání, vazbách, zda jsou v okolí jiní lidé, kteří by mohli převzít přechodnou roli opatrovníků apod. Vzpomenul také na medializovaný případ, který se odehrál v Kuřimi. K tomuto uvedl: *“Týrající maminka byla pravděpodobně naprosto zmanipulovaná sestrou a okolím, a tím, že byla natvrdo potrestaná, přišla o kontakt se syny a kluci o mámu. Byla dána do pozice viníka, přestože sama byla těžkou obětí.”* Vždy je tedy potřeba jít do hloubky jednotlivých případů a vše posuzovat individuálně.

Je také zapotřebí si uvědomit, že pokud bude styk dítěte s násilným rodičem vynucený, může to být pro dítě nesrozumitelný a zraňující krok. Uvedené platí především v případech, kdy dětem nebyla poskytnuta žádná odborná pomoc,

kteřá by jim pomohla takovýto duševní otřes spojený se zážitky s domácím násilím vhodně zpracovat.³¹

Dle mého názoru nemůže být násilná osoba zcela dobrým rodičem. Ve většině případů je za domácím násilím nějaký impuls agresora, který má v sobě hluboko zakořeněný. Ať již důvod, že byl týrán jako dítě, nebo například nějaká psychická porucha nebo jen obyčejná vznětlivost či popudlivost. Dobrý rodič má jít dětem příkladem a má je učit správným hodnotám a vést je v životě správným. Pokud si tedy dítě všimne, že probíhá nějaké násilí mezi rodiči nebo takového jednání bude dokonce považovat, díky prostředí ve kterém vyrůstá, za normální, nelze říci, že by takový rodič byl dobrým rodičem pro své dítě. A navíc nikdy nelze dopředu říci, že pokud pachatel týrá partnera, nemůže začít v budoucnu týrat také dítě.

Pokud ale vezmeme v úvahu, že lze člověka změnit a násilná osoba by například podstoupila různá sezení s psychologem a snažila by se o nápravu a přijme zodpovědnost za své násilné jednání. Pak by případný styk s dítětem mohl být přínosem v tom smyslu, že si zažije pozitivní zkušenost ohledně řešení domácího násilí.³²

2.4 Úprava rodičovské zodpovědnosti

Rodiče mají být osobním životem a způsobem chování příkladem svým dětem.³³ Rodičovská zodpovědnost je souhrnem práv a povinností. Rodiče mají dítěti zaručit péči o jeho zdraví, také jeho tělesný, citový, rozumový nebo mravní vývoj, péči o jeho majetek a mají ho zastupovat, pokud je nezletilý.³⁴ Při výkonu uvedených práv a povinností jsou rodiče povinni důkladně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo použít přiměřené výchovné prostředky tak, aby nebyla

³¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Rodiče, děti, domácí násilí a traumatizující následky*. Právo a rodina. 2007 č. 9, s.16.

³² ČÍRTKOVÁ, L. *Rodiče, děti, domácí násilí a traumatizující následky*. Právo a rodina. 2007 č. 9, s.17.

³³ § 32 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

³⁴ § 31 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

dotčena jeho důstojnost a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a také mravní vývoj.³⁵

Pokud ve společnosti dochází k domácímu násilí na dítěti, je povinností státu zasáhnout a dítě chránit. Zásah může být pouhé napomenutí soudem nebo od OSPOD až po zbavení rodičovské zodpovědnosti.

Za zajímavé instituty považují společnou a střídavou péči. V ZOR nalezneme v § 26 odst. 2 ustanovení o společné a střídavé péči. Jak již bylo zmíněno několikrát, opět zde musí být zájem dítěte a musí být tak lépe zajištěny jeho potřeby. Úprava rodičovské zodpovědnosti může být nahrazena jejich dohodou, ovšem ta musí být schválena soudem.

Společná výchova je využitelnější v případě, kdy je dítě již starší. Soud zde nerozhodne, komu bude dítě svěřeno do péče. Poměry dítěte po rozvodu rodičů tedy nejsou nijak upraveny. Dítě by mělo mít s rodiči stejný kontakt. Toho lze dosáhnout tím, že rodiče i nadále po rozvodu žijí ve stejném bytě nebo domě nebo naopak, že dítě, které je blízké věku zletilost, s rodiči už fakticky nežije.³⁶ Nedovedu si ale představit situaci, kdy by například dítě bylo týrané otcem a ten by měl pořád možnost o dítěti rozhodovat, „starat se“ o něj, popřípadě by žili stále pod jednou střechou. Pro dítě by se tedy téměř nic nezměnilo. Toto by situaci vůbec neřešilo. Předpokládám, že ani matka týraného dítěte by na tento způsob péče nepřistoupila.

Střídavá výchova je situace, kdy dítě žije po určitý čas u každého z rodičů. Dítě se neustále stěhuje od jednoho rodiče k druhému. Tento institut je využitelný, pokud rodiče nežijí daleko od sebe, dítě má možnost navštěvovat stejnou školu, popřípadě pokud dítě ještě není školou povinné. Situace opět musí být v zájmu dítěte.³⁷ Tudíž nad touto variantou nelze ani uvažovat v situaci

³⁵ § 31 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

³⁶ Tereza Dudová. Společná a střídavá péče. [online]. [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <<http://www.soc.cas.cz/info/cz/25066/Spolecna-a-stridava-pece.html>>.

³⁷ Redakce epravo. Společná a střídavá výchova. [online]. Vydáno 26. 7. 2001 [cit. 2012-06-20]. Dostupné z: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/spolecna-a-stridava-vychova-10963.html>>.

domáciho násilí. Oběť by měla být oddělena od pachatele a chráněna před ním a ne s ním žít.

2.4.1 Pozastavení výkonu rodičovské zodpovědnosti, její omezení a zbavení

Pokud je dítě přímou nebo nepřímou obětí domáciho násilí, od jeho rodičů se mu rozhodně nedostává řádné výchovy a rodiče tudíž důsledně nechrání zájmy jejich dítěte.

Řešením situace pro takové rodiče může tedy být pozastavení, omezení, resp. zbavení jejich rodičovské zodpovědnosti dle § 44 ZOR. Pouze soud smí pozastavit, omezit nebo zbavit rodiče jejich zodpovědnosti.

Pokud rodičům brání v řádném výkonu jeho rodičovské zodpovědnosti vážná překážka a vyžaduje-li to zájem dítěte, může soud rodičovskou zodpovědnost pozastavit, tedy tzv. sistace. Toto se týká spíše překážek objektivních a praktických, např. pokud je rodič dlouhodobě nemocen. Proto v případech domáciho násilí bude nejspíše vhodnější omezení nebo úplné zbavení rodičovské zodpovědnosti.

Pokud rodič nevykonává náležitě své povinnosti nebo to vyžaduje zájem dítěte, soud jeho rodičovskou zodpovědnost omezí. Stanoví také rozsah práv a povinností, na které se omezení vztahuje. Tento způsob nastává v případech zaviněného porušování povinností ze strany rodiče, tedy i domáciho násilí. Pokud bude mít výkon rodičovské zodpovědnosti omezen pouze jeden z rodičů, jeho část přebírá druhý rodič. Pokud by omezení nastalo u obou rodičů nebo pouze jednoho živého rodiče, musí převzít výkon těchto práv opatrovník.³⁸

Zneužívá-li rodič svou rodičovskou zodpovědnost nebo ji závažně zanedbává, soud ho může rodičovské zodpovědnosti zbavit. Toto je nejvyšší sankce, jakou může soud rodiči uložit v rámci zákona o rodině. Jestliže se rodič

³⁸ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Brno: MU a Doplněk, 2006. s. 237.

dopustí úmyslného trestného činu proti vlastnímu dítěti nebo své dítě mladší patnácti let použije ke spáchání trestného činu, popřípadě se jako spolupachatel, návodce či pomocník k trestnému činu spáchanému jeho dítětem dopustí trestného činu, pak soud posoudí, zda tu nejsou důvody pro zbavení rodičovské zodpovědnosti.

Zbavení rodičovské zodpovědnosti nastane především v případě trestného činu opuštění dítěte, týrání svěřené osoby, ohrožování mravní výchovy mládeže nebo při pohlavním zneužívání. Pokud v tomto případě budou rodičovské zodpovědnosti zbaveni oba rodiče nebo jeden žijící, musí být ustanoven poručník dle §78 ZOR.³⁹ Osobně se velmi přikláním k tomu, aby v situaci, kdy je dítě fyzicky týráno, byl rodič zbaven rodičovské zodpovědnosti, jak už vyplývá ze zákona, tedy za situace týrání svěřené osoby.

Pokud se bude jednat o násilí mezi rodiči a dítě tomu nebude svědkem, domnívám se, že se nebude jednat o závažný způsob zanedbání rodičovské zodpovědnosti, rodiče se mohli o dítě vzorně starat a dítě mohlo mít vše potřebné, a tudíž se nebude jednat o důvod ke zbavení rodičovské zodpovědnosti.

2.5 Náhradní rodinná výchova

Pokud by situace ohledně domácího násilí dosáhla takové intenzity, že by rodiče už nebyli vhodnými vychovateli, přichází na řadu náhradní rodinná výchova. Mezi formy se řadí svěřením do péče jiné fyzické osoby, pěstounská péče, zrušitelné i nezrušitelné osvojení a poručenství. Osoba, které se dítě svěří do péče, musí poskytovat záruky, že dítěti poskytne řádnou výchovu. Pokud se jedná o svěřením do péče jiné fyzické osobě, je v zákoně o rodině v § 45 stanoveno, že soud dá zpravidla přednost svěřením dítěte do péče příbuzného (prarodič, sourozenec, teta a podobně). Ve všech formách náhradní rodinné výchovy kromě osvojení zůstávají rodiči nadále matka a otec dítěte. Mají tedy pořád stejná práva a povinnosti. Musí platit výživné, spravují jeho majetek, mají právo na informace o dítěti atd. V případě domácího násilí si myslím, že je více

³⁹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Brno: MU a Doplněk, 2006. s. 239.

než žádoucí, aby dítě zůstalo v péči někoho z rodiny, ke komu má důvěru, zná ho a má ho rádo. Tak může být zajištěn vhodný nový start do života. Například péče prarodičů se mi jeví jako pravý krok.

Pokud rodiče o dítě nemohou osobně pečovat po určitou dobu, přichází na řadu institut pěstounské péče. Probíhají osobní kontakty rodiče s dítětem a platí výživné, rodiče zůstávají zákonnými zástupci dítěte a spravují jeho jmění. Tento institut je vhodný za stavu, kdy je dítě postiženo mírnější formou domácího násilí, například když se jedná o nepřímou oběť nebo pokud dítě nebylo přítomno týrání mezi rodiči, může udržovat kontakt s rodičem, rozvíjet tak znovu důvěru a vztah. Pěstounská péče může být vhodným řešením také v situaci, kdy se matka dítěte setkala s domácím násilím mezi partnery, potřebuje si uspořádat vlastní život a přitom nemá možnost jak se o dítě postarat. Pro pěstouna znamená tato situace osobně pečovat o dítě, rozhodovat o běžných záležitostech. Pěstouni také za péči o cizí dítě dostávají dávky.

Další možností je, že soud stanoví dítěti poručníka, a to v případech, kdy jeho rodiče zemřeli, jejich rodičovská zodpovědnost je pozastavena, jsou ji zbaveni nebo pokud nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. Poručenství je pro dítě ohrožené domácím násilím vhodná varianta jen v extrémních případech, například pokud domácí násilí dosáhlo takové intenzity, že došlo k až vraždě matky. Poručník nezletilé dítě vychovává, zastupuje a spravuje jeho majetek, zásadní záležitosti týkající se dítěte schvaluje soud. Přednost při stanovení poručníka se dává osobě, která je s dítětem příbuzná nebo blízká nebo koho doporučí rodiče, pokud to není v rozporu se zájmy dítěte. Zde právě přichází vhodná doba pro prarodiče, popřípadě tety, strýce, starší sourozence. Také se jím může stát v určitých situacích OSPOD. Poručenství je zrušitelné.

V situacích, kdy je dítě vážně ohroženo výchovou svých rodičů, je týráno a není vhodná žádná z výše uvedených variant náhradní rodinné péče, může být dítě osvojeno. Je to jediný z těchto institutů, u kterého zaniká rodičovská

zodpovědnost rodičů vůči dítěti.⁴⁰ Existují dva druhy osvojení, a to zrušitelné a nezrušitelné. U nezrušitelného osvojení je na osvojitele pohlíženo jako na rodiče, tudíž pokud by byli týrajícími oni, postupovalo by se stejně jak v případech biologických rodičů, tedy i s možností zbavení rodičovské zodpovědnosti. Pokud by k týrání docházelo u zrušitelného osvojení, bylo by osvojení zrušené dle § 73 ZOR.

Exkurz:

Tam, kde už nelze mluvit o „rodinné“ výchově přichází na řadu jiné instituty. Varianta, která se nabízí, je ústavní péče. Ta může být soudem nařízena, pokud je dítě problémové nebo je narušena, ohrožena jeho výchova nebo jeho rodiče nemohou výchovu zajistit. Tudíž i zde se může samozřejmě jednat o děti, které zažily domácí násilí popřípadě i děti, které samy násilí páchaly. Tomuto se budu věnovat ale až později.

Dalším způsobem, jak zajistit dítěti výchovu, jsou zařízení poskytující dítěti okamžitou pomoc. Tyto zařízení poskytují ochranu a pomoc dítěti, které se ocitlo bez jakékoliv péče nebo pokud je jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohrožen, dále pokud se jedná o dítě, které bylo týrané, zneužívané nebo pokud byla ohrožena jeho základní lidská práva. V zařízení je dítěti poskytována strava, lékařská péče, ubytování, psycholog a další. Mezi veřejností jsou známy především tzv. Klokánky, což se mi potvrdilo i v mém dotazníku, kdy na ně bylo několika respondenty vzpomenu, jako na jednu z možností, jak lze situaci, kdy je malé dítě vystaveno domácímu násilí, řešit. Zajisté k tomuto povědomí přispěla i kauza týraných chlapců z Kuřimi.

Dílčí závěr:

V souvislosti s náhradní rodinnou výchovou jsem opět konzultovala možnosti s psychologem a ten si vzpomenu na případ, kterému se kdysi věnoval: „*Měl*

⁴⁰ Dle § 63 odst. 1 ZOR dochází ke změně, kdy mezi osvojencem a osvojitelem vzniká stejný vztah, jako je mezi dítětem a rodičem.

jsem případ tří bratrů, kteří žili s tatínkem, utekla jim maminka a tatínek (casus socialis) zvládal situaci po svém, snažil se po svém udržet kázeň, kluci museli bezvýhradně poslouchat, byli docela přísně fyzicky trestáni, tatínek navíc chodil do hospody, přicházel pozdě v noci, kluky vždy vzbudil a oni, nebo některý z nich, museli jít venčit psy. Takže třeba o jedné či druhé v noci chodili po městě a venčili psy a bylo jim přitom kolem deseti let, jeden z nich, ten, kterého jsem měl v péči, navíc přebral roli matky, vařil, pekl maso, buchty - prostě všechno. Kluci tátu poslouchali, někdy se sice bouřili, pak dostali potrestání, ale pořád to byl otec. Protože to dostal na starost OSPOD, skončili asi dva kluci v péči babičky. “

V takovéto situaci dle mého názoru bylo opravdu vhodné, aby byli chlapci umístěni k babičce. Zřejmě byli dost poznamenáni situací, v které se nacházeli, protože nemohli mít oporu ani v matce, která je opustila. Každý by si měl najít alespoň někoho v rodině, komu může důvěřovat a na koho se spolehnout. Pokud toto nezajistí rodiče, nevidím důvod, proč by to nemohla být právě babička, která poskytne dětem v této těžké situaci oporu a podporu.

Pokud je to možné, vždy bych dala přednost tomu jít s ohledem na dítě cestou co nejpřirozenější. Tedy péči o něj by měl zajišťovat někdo, koho dítě zná a důvěřuje mu. Nejvhodnější je, aby o něj pečoval někdo příbuzný. Pokud takový člověk není, až potom bych hledala tu nejlepší variantu v dalších možnostech. Vždy by se také mělo pracovat na jeho psychice a pomoci mu se s minulostí i nastalou situací vyrovnat, aby se z něj mohl stát v rámci možností co nejvyrovnanější člověk.

3 Dítě jako pachatel

3.1 Příčiny, prevence

Dosud jsem se věnovala pouze dítěti jako oběti domácímu násilí, může ovšem nastat situace, že se dítě stane také pachatelem. Jako prevenci před situací, kdy je dítě pachatelem domácího násilí, vidím především řádnou péči a výchovu ze strany rodičů. Pokud je dítě v nepodnětném prostředí, ba dokonce v prostředí, kde dochází k týrání, nebo je samo týráno, nemůže to mít zajisté pozitivní vliv na rozvoj jeho osobnosti. Rodiče mají být svému dítěti vzorem, a pokud se mu nedostává vzoru řádné a spořádané rodiny, kde není nikomu ubližováno, snadno se stává samo násilnou osobou.

Zajisté může být důvod násilného dítěte zakořeněn i v jiných příčinách. Například rozvod rodičů, nový partner jednoho z rodičů, narození sourozence atd. Tyto situace mohou způsobit v dětech zmatek, zášť, pocit ostrčení, nebo dojem, že příčinou rozvodu rodičů mohou být oni. Předpokládám, že pak je to již krůček k páchání jak psychického násilí na rodičích, tak například ubližování malému sourozenci.

Poté je třeba přikročit k zákonným prostředkům, jak rodinu i dítě samotné ochránit. Můžeme využít prostředky, které jsou uvedené níže, a to od napomenutí až po odebrání dítěte z rodiny. Zde se dá použít odejmutí dítěte z rodiny soudem dle §76a OSŘ či policií nebo soudní vykazání na návrh dle 76b OSŘ.

I v případech, kdy je násilníkem dítě v souladu s Úmluvou o právech dítěte, se klade důraz na blaho dítěte, jeho nejlepší zájem a také na vhodnost z dlouhodobého hlediska. Je potřeba si uvědomit, že „dítě, které ohrožuje, je ohrožené“. Musí být aplikovány všechny prostředky, které sociálně-právní ochrana dětí poskytuje. Především, musí být informován OSPOD, který navrhne

soudu odebrání takového dítěte z rodiny nebo kontaktuje policii a intervenční centrum.⁴¹

3.2 Výchovní opatření

Výchovní opatření patří mezi lehčí zásahy do práv rodičů a dětí. Dle § 43 ZOR je-li to nutné s ohledem na zájem a řádnou výchovu dítěte, může OSPOD uložit výchovní opatření, pokud tak neučiní, může ho uložit soud. Mezi výchovní opatření řadíme napomenutí, dohled a omezení.

Napomenut může být přímo nezletilý, ale také jeho rodiče a osoby, které poškozují jeho řádnou výchovu. V mém případě by se narušení a následně napomenutí mělo týkat domácího násilí. Napomenutí může přijít za stavu, kdy je dítě ohrožené nebo také, kdy je pachatelem násilí v rodině. Napomenutí bych zvolila spíše v méně závažných případech, kdy bude ještě pouhé napomenutí stačit. Potrestání a zamezení násilí se nesmí podcenit, proto zde vidím určité riziko, že násilí nebude dostatečně kvalifikováno, a místo toho, aby se do situace rázně zasáhlo, přijde jen „varování“.

Další možností je stanovit nad nezletilým dohled. Tento dohled je prováděn za spolupráce školy, občanských sdružení nebo na pracovišti.

Poslední možností je uložit nezletilému omezení, které zabrání škodlivým podnětům na jeho výchovu, především navštěvovat například noční podniky zábav pro nezletilého nevhodných. Toto by se ve vazbě na domácí násilí páchaného dítětem mohlo týkat návštěv diskoték nebo klubů spojených s popíjením alkoholu a následnými např. fyzickými útoky na rodiče nebo sourozence.

OSPOD může veškerá opatření učinit sám bez schválení soudu. Měnit nebo rušit opatření může jen orgán, který je učinil.⁴²

⁴¹ KRÁLÍČKOVÁ, Z., Právo proti domácímu násilí na prahu 21. století. In *Dny práva – 2010 – Days of Law*[online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010 [cit. 2012-05-15]. s. 19. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasili/Kralickova_Zdenka_%283895%29.pdf>.

3.3 Ústavní výchova a ochranná opatření

Pokud předchozí výchovná opatření nepřispěla ke zlepšení situace nebo se rodiče o dítě nemohou starat a výchova dítěte je vážně ohrožena nebo narušena, přichází na řadu ústavní výchova, případně se dítě může svěřit do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (§ 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí). Toto může nastat, i když nebyla předem uskutečněna výchovná opatření a to v případě, že je to v zájmu nezletilého. Ze závažných důvodů může soud prodloužit ústavní výchovu až na jeden rok po dosažení zletilosti.

Prioritně je dítěti zajištěna náhradní rodinná péče, o které jsem hovořila již výše. Pokud se podíváme na dítě týrané nebo naopak týrající, je pro něj tato situace už sama o sobě traumatizující. Proto považuji za vhodné hledat náhradní řešení jak bytové otázky, tak i výchovy nejprve u příbuzných spíše než v naprosto cizím prostředí některého z ústavů.

Pokud je dítě přece jen umístěno v nějakém ústavu, je soud povinen nejméně jednou za šest měsíců přezkoumat, zda důvody trvají nebo zda není možné zajistit dítěti náhradní rodinnou péči. Pominou-li po nařízení ústavní výchovy její důvody nebo lze-li dítěti zajistit náhradní rodinnou péči, soud ústavní výchovu zruší.⁴³ Rodičům i nadále zůstává rodičovská zodpovědnost, mohou na dítě výchovně působit nebo se s ním stýkat. Pokud se bude jednat o domácí násilí, jsem za to, že není vhodné, aby rodiče i nadále na dítě výchovně působili. Kladně hodnotím nutnost přezkoumání stavu. Dítě bude pravděpodobně lépe prospívat v prostředí u někoho příbuzného, kterého již dávno zná, spíše než v cizím prostředí. O to víc, pokud to bude týrané dítě, které vyžaduje nadmíru lásky. Vždy záleží na konkrétní situaci, ve které se dítě ocitlo a co je v jeho největším zájmu.

⁴² § 43 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

⁴³ § 46 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Mezi ochranná opatření řadíme ochranné léčení, zabezpečovací detenci, zabránění věci nebo ochrannou výchovu. Záměrem je příznivě působit na duševní, mravní a sociální vývoj dítěte a chránit tak společnost.

Ochranná výchova je nezletilému stanovena z důvodů, kdy o něj není náležitě postaráno, jeho výchova byla zanedbávána, nežije ve vhodném a výchovném prostředí nebo nestačí pouhé uložení výchovných opatření. I zde trvá výchova maximálně do dovršení osmnáctého roku popřípadě do devatenáctého roku.⁴⁴ Tuto situaci si představuji ve spojitosti s domácím násilím především v souvislosti s tím, kdy je samo dítě pachatelem násilí. Ústavní výchovu a ochranné opatření považuji za krajní řešení situace. Vždy se musí hledět na zájem a blaho dítěte ať už je chráněno samo před sebou jako násilná osoba nebo před násilnými rodiči. V některých situacích je dítě bohužel už tak narušeno a tak nebezpečné pro společnost, že není jiné řešení. Pokud má dítě i jen malou šanci, že mu mohou podobná zařízení pomoci, aby přestalo páchat domácí násilí nebo i obecně násilí, považuji za správné rozhodnutí dítě umístit do ústavní výchovy.

3.4 Vykázání dítěte

Jak už bylo zmíněno výše, od 1. ledna 2007 byl do právního řádu České republiky zařazen institut vykázání ze společného obydlí. Pokud se zaměřím na vykázání pachatele - dítěte, je zde pochopitelně několik rozdílů oproti vykázání dospělého násilníka. Za situace, kdy má dojít k vykázání nezletilého, musí být kromě obecných podmínek vykázání splněna také podmínka, že bezpečnost osoby ohrožené nelze zajistit jiným způsobem. Dále je policie povinna informovat OSPOD, který umístí dítě buď do péče vhodné fyzické osoby (například prarodičům) nebo do diagnostického ústavu, nelze totiž dát nezletilému jen informace o možnosti ubytování, jak je tomu u dospělých. Do té doby, než bude dítě umístěno do některé z variant uvedených výše, je dítě zajištěno orgánem Policie ČR. I v tomto případě, kdy je násilníkem dítě a případně ani k vykázání nedojde a jsou v domácnosti nezletilí, je policie povinna

⁴⁴ § 21 a násl. zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

informovat o tomto OSPOD.⁴⁵ Dle mého názoru stojí za zvážení také uložení ústavní nebo ochranné výchovy.

O vykázaní dítěte jsem také hovořila s psychologem. Kloní se k názoru, že v některých případech je tento institut vhodným řešením. Říká: „*Myslím si, že je to správné opatření, pokud následuje individuální či rodinná terapie. Myslím si ale, že jde většinou o dlouhodobě narušené vztahy u dospívajících, často vůči prarodičům. Jednal bych s ním stejně jako s dospělými. Jsem totiž jednoznačným zastáncem snížení hranice právní odpovědnosti na dvanáct let. Dvanácti až patnáctiletí delikventi moc dobře vědí, co dělají, nejsou to žádní chudáčci, často jsou primitivní a právě netrestání způsobuje opakování. Co člověk dělá často, dělá rád.*“

Pokud bychom ale měli s dítětem zacházet jako s dospělým, nastala by situace, že by nebyla dodržována Úmluva o právech dítěte, a to například blaho dítěte, jak jsem uvedla již výše. Lze si jen těžko představit, jak nezletilé dítě, které nemá zřejmě ani finanční prostředky, dostane seznam ubytovacích možností a mělo by si situaci vyřešit samo. Dostáváme se do stavu, kdy by dítě s největší pravděpodobností zůstalo bezprizorní, což není přípustné, ani když je dítě pachatelem domácího násilí. Umístění do ústavu nebo k příbuznému se mi jeví na začátek jako vhodné, je ale třeba, aby bylo s dítětem a jeho obětmi nadále pracováno a byla vyvíjena snaha o polepšení dítěte a obnovení vztahu.

⁴⁵ Metodické doporučení č. 3/2010 Ministerstva práce a sociálních věcí k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, vydáno 17. 9. 2010 [cit. 2012-05-07]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/9466/metodika_3.pdf>.

4 Úvahy de lege ferenda

4.1 Nedostatky v platné právní úpravě

4.1.1 Pojem „domácí násilí“

Jak jsem již uvedla, domácí násilí je závažný a tabuizovaný problém, který se netýká jen dospělých, ale také dětí a dospívajících, ať už jako obětí přímých nebo také nepřímých. Tento problém je v naší právní úpravě nedostatečně zakotven. Chybí jak popis tohoto pojmu, tak také jeho komplexní úprava. Tento stav zůstal zachován i v novém občanském zákoníku (dále jen NOZ). Přesto je zde v druhé části na tento jev vzpomenu na několika místech například v souvislosti se společným bydlením, výživným pro manžela nebo dědictvím. Ovšem v souvislosti s dítětem bohužel vůbec. Domnívám se, že alespoň nějakou minimální definici by si tento jev v NOZ zasloužil, vždyť se jedná o jeden ze základních zákonů naší republiky. Když se podíváme na úpravu například v zahraniční legislativě, zjistíme, že ta naše má určité mezery.

4.1.2 Styk s dítětem

Současná právní úprava je v tomto směru nedostatečná. Ovšem určitý pokrok nás čeká už v NOZ. Kde dle § 835 je upraven takzvaný „asistovaný styk“, i když takto není přímo pojmenován, dá se to odvodit z jeho obsahu. Oproti dřívější úpravě zde nalezneme možnost soudu určit osoby, které mají být styku s dítětem přítomny, a také určit místo, kde dojde k setkání.⁴⁶ Ve stejném ustanovení nalezneme také právo na styk pouze v tom rozsahu, který je pro dítě v jeho zájmu, což je dle mého názoru vhodná formulace a dává soudu velký prostor pro

⁴⁶ § 888 NOZ. Dítě, které je v péči jen jednoho rodiče, má právo stýkat se s druhým rodičem v rozsahu, který je v zájmu dítěte, stejně jako tento rodič má právo stýkat se s dítětem, ledaže soud takový styk omezí nebo zakáže; soud může také určit podmínky styku, zejména místo, kde k němu má dojít, jakož i určit osoby, které se smějí, popřípadě nesmějí styku účastnit. Rodič, který má dítě v péči, je povinen dítě na styk s druhým rodičem řádně připravit, styk dítěte s druhým rodičem řádně umožnit a při výkonu práva osobního styku s dítětem v potřebném rozsahu s druhým rodičem spolupracovat.

rozhodování jednotlivých případů, což jak jsem již uvedla, je tolik důležité. V důvodové zprávě k návrhu NOZ se dočteme také o možnosti mediaci.⁴⁷

Dále se v NOZ ohledně styku s dítětem dočteme v § 907 odst. 1, že soud může dítě svěřit do péče jednoho z rodičů nebo stanovit střídavou péči nebo péči společnou, soud může dítě také svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, pokud je to v zájmu dítěte. Takovýto krok považují také za velmi kladný. Pokud je dítě týráno oběma rodiči, osobně nevidím ani jiné východisko.

Další, zásadní problém je fakt, že jak v platné právní úpravě, tak i v NOZ, není věnována pozornost dítěti jako přímé nebo nepřímé oběti domácího násilí. A to ani v souvislosti s odlukou či rozvodem jeho rodičů a ani s ohledem na vykázaní a zákaz setkávání a navazování kontaktů.⁴⁸

4.1.3 Nedostatky v procesně-právní úpravě

Co se týče nedostatků v procesní úpravě, zásadní mezeru vidím v předběžných opatřeních, kde se zapomíná na nezletilé děti. V současnosti je účastníkem pouze návrhové a ten, proti němuž návrh směřuje. Proto je třeba pamatovat na týrané děti a je potřeba podat návrh i za ně.⁴⁹ Popřípadě návrh může podat OSPOD nebo soud, který nařídí předběžné opatření i bez návrhu, jak jsem uvedla již výše.

Další nedostatek ve vztahu k dítěti vidím v souvislosti s vykázaním násilného rodiče z obydlí, které obývá spolu s ohroženou osobou. Soud zde nemá povinnost ex offio upravit poměry dítěte a rodiče.

⁴⁷ Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku. Nový občanský zákoník: Justice.cz [online]. Vydáno 30. 5. 2012. [cit. 2012-06-18]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf>.

⁴⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Z., Právo proti domácímu násilí na prahu 21. století. In *Dny práva – 2010 – Days of Law* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010 [cit. 2012-05-15]. s. 20. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasilí/Kralickova_Zdenka_%283895%29.pdf>.

⁴⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R. et al. *Právo proti domácímu násilí*. Skripta 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 109.

Pokud je rodič vykázán, je jen fakticky omezen ve výkonu rodičovské zodpovědnosti. Stále je zákonným zástupcem dítěte a může rozhodovat o podstatných věcech, které se dítěte týkají. Rodič má tedy možnost se nadále s dítětem stykat. Je proto důležité, aby bylo rozlišeno, zda je rodič vykázán v souvislosti s dítětem, ať již jako přímou nebo nepřímou obětí domácího násilí, nebo k vykázání vedly jiné příčiny. Je nutné tedy zvážit, pokud se domácí násilí dotýkalo dítěte, zda rodiče zbavit rodičovské zodpovědnosti nebo mu omezit anebo zakázat s dítětem styk. Poměry dítěte nemohou zůstat neupraveny, v nejvyšším zájmu dítěte je vždy nutné problém pojmenovat a řešit.⁵⁰ Domnívám se, že i tato situace by měla být řádně upravena v právním řádu. Dítě by mělo být chráněno i poté, co je násilník vykázán.

4.1.4 Nedostatky v trestně-právní úpravě

Na tyto nedostatky mě zajímal názor psychologa, zda se během své praxe setkal se situací, kdy byla úprava například zcela nedostatečná. Dostalo se mi odpovědi: „*Nejsem právník, právní úpravu jsem nikdy neřešil, ale tak jak to stojí v § 198 trestního zákoníku, zdá se mi trest odnětí svobody 2 - 8 let ve zvlášť zavrženíhodných případech nízký a málo odstrašující a zrovna tak v § 201 u mravního ohrožování - byl bych jednoznačně přísnější. Nejde dle mého soudu ani tak o změnu, možná zpřísnění právní úpravy, jako spíše o otázku vyhledávání a odhalování těchto případů a o práci sociálních pracovníků s těmito rodinami - to je ale otázka jejich odbornosti, ochoty a angažovanosti, a také otázka respektu "úřadu" jako takového. Právní či etické povědomí zvlášť u některých skupin lidí je u nás velmi nízké. Každý si myslí, že si může dělat, co chce, a taky dělá.*“

S tímto názorem na zpřísnění trestů se ve své podstatě ztotožňuji. Dodala bych, že v trestním zákoníku by bylo vhodné rozšířit skutkovou podstatu o další možné projevy domácího násilí a domnívám se, že by pozitivním krokem bylo

⁵⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Z., Právo proti domácímu násilí na prahu 21. století. In *Dny práva – 2010 – Days of Law*[online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010 [cit. 2012-05-15]. s. 16-17. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasilí/Kralickova_Zdenka_%283895%29.pdf>.

také vytvoření naprosto samostatného zákona na ochranu před domácím násilím nebo alespoň zavedení definice domácího násilí.⁵¹

4.2 Posouzení míry zohlednění evropských tendencí v NOZ

V zahraničí se o tomto problému otevřeně hovoří a přijímají se komplexní zákony. V České republice, takováto situace není, proto poněkud zaostáváme.⁵² Pokud se podíváme na problém komplexně, je domácí násilí jako pojem teprve v plenkách. Nemluví se o něm příliš dlouho. Proto i cesta zákonodárce není snadná a rychlá. V našem právním řádu je v současné době mnoho mezer, které se budou postupem času muset vyplnit rozumnými a jasnými ustanoveními. Komplexní úprava problému, jak jsem již výše uvedla, v našem OZ chybí, postrádám ji také v ZOR nebo v OSŘ. Po vzoru zahraničních právních úprav mám za to, že by i u nás bylo vhodné vytvořit zákon týkající se jen a pouze domácího násilí jako je například v Německu - Zákon na ochranu před domácím násilím - Gesetz zur Verbesserung des zivilrechtlichen Schutzes bei Gewalttaten und Nachstellung sowie zur Erleichterung der Überlassung der Ehewohnung bei Trennung.⁵³ Přesto jsou v české právní úpravě kroky správným směrem.

Za evropské standardy, které by se měly prolínat i naším právním řádem, se dají považovat zásady, které mají kořeny ve všeobecně uznávaných hodnotách - tedy v oblasti domácího násilí páchaných na dětech je to nejvyšší blaho dítěte, právo na kontakt s rodiči, právo na soužití dítěte s rodičem, právo na stejnou životní úroveň jako rodiče atd. Z tohoto pohledu určitá úprava nechybí ani v našem právním řádu. Dá se říci, že evropské tendence se v této oblasti sbližují.⁵⁴

⁵¹ KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R., et al. *Právo proti domácímu násilí*. Skripta 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 110.

⁵² Tamtéž, s. 2.

⁵³ VOLKOVÁ, J. *Právo proti domácímu násilí. Zahraniční úpravy Německo*: Studijní materiály IS MU [online]. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, vydáno 10. 5. 2010 [cit. 2012-06-18]. Dostupné z IS MU: <https://is.muni.cz/auth/el/1422/jaro2010/MV802K/12325058/12519149/PRAVO_PROTI_DOMACIMU_NASILII-ZAHHRANICI-Nemecko-1.pdf?studium=267339>.

⁵⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. s. 43.

Ohledně násilí páchaného na ženách vznikla díky Organizaci spojených národů Doporučující příručka pro legislativce. Zde nalezneme doporučení pro tvorbu legislativy týkající se tohoto problému.⁵⁵ O styku s dítětem tato příručka doporučuje zákaz péče pachatele domácího násilí o dítě a zákaz styku jiného než s dohledem. V tomto ohledu zůstával náš právní řád oproti ostatním zemím pozadu, ale i on se dočká změny. V NOZ se objevuje ustanovení o „asistovaném styku“. I když není tento styk výslovně upraven jako asistovaný, můžeme tak dovozovat podle možnosti určit místo a osoby, které kontaktu budou přítomny. O tomto jsem mluvila již v úvahách de lege ferenda.

V zahraničí bychom mohli také hledat inspiraci v definování pojmu domácího násilí. Je tomu tak v mnoha zemích jako například na Slovensku, kde vznikla definice dle Úradu verejného zdravotníctva slovenskej republiky: „Každá forma ubližovania, prejavu nadvlády, zneužívania moci, vyhrážania, fyzického, sexuálneho a psychického nátlaku.“⁵⁶ Definice vzešla z Deklarace OSN o odstranění násilí páchaného na ženách z roku 1993.

Myslím, že takto závažný jev je potřeba definovat také u nás. Pozor by si ale zákonodárce měl dát zejména v naopak přílišném předefinování problému. Tohoto by se dalo zneužít, například pokud by se jednalo o zhrzenou manželku, která by tak snadno mohla osočit manžela z domácího násilí, i když by se mohlo jednat jen o nějakou hádku. Ve vztahu k dítěti by tento problém nastal, pokud by bylo dítě jen výchovně plácnuťo přes zadek nebo například přes ruku, pokud by hodlalo dávat prsty do zásuvky. V těchto případech jsem zastávce toho, že výchovné plácnutí nikomu neublíží. Je ale třeba mít opět na paměti, že domácí násilí se nesmí podceňovat a proto může být obtížné určit, kdy se jedná o domácí násilí a kdy ještě ne. K tomuto by snad definice pojmu mohla pomoci.

⁵⁵ Handbook for Legislation on Violence against Women [online]. New York: United Nations, 2010. Aktual. 23. 8. 2010 [cit. 2012-06-21] Dostupný z: <<http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/handbook/Handbook%20for%20legislation%20on%20violence%20against%20women.pdf>>.

⁵⁶ *Problematika domáceho násillia* [online]. [cit. 2012-06-21]Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, 2009. Dostupný z: <http://www.uvzs.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=369:problematika-domaceho-nasillia&catid=63:deti-a-mlade&Itemid=70>.

V slovenské právní úpravě najdeme také další inspiraci.⁵⁷ V občianskom súdnom poriadku nalezne ustanovení o nevstupování násilníka do obydlí i ve vztahu k dětem, na kterých se dopouštěl násilí.⁵⁸

Zajímavou inspiraci nalezne v Nizozemí. Zde funguje Fond pro oběti, tento fond poskytuje finanční pomoc a je jak pro oběti násilných trestných činů všeobecně tak i pro oběti domácího násilí. K přidělení financí je potřeba žádost, kterou může podat jak oběť, tak i sociální pracovník. Ke schválení žádosti je třeba, aby se jednalo o úmyslný násilný trestný čin, aby se stal na území Nizozemska a došlo při něm ke zranění nebo k dlouhotrvajícímu zranění.⁵⁹

V několika zemích Evropské unie nalezne další systém pomoci obětem domácího násilí. V situacích, kdy dochází k vykázaní, jsou přítomné děti velmi psychicky rozpoloženy. Vidí například svou matku zbitou a děti v této situaci potřebují okamžitou psychologickou pomoc. K tomu funguje služba tzv. neodkladné psychologické péče. Je zde totiž předpoklad, že nestačí jen rodinná pomoc nebo pomoc příslušníků OSPOD.⁶⁰ Za vhodnou inspiraci ze zahraničí považují doporučení OSN, které vyžaduje, aby před nařízením styku s dohledem dítěte s pachatelem bylo prokázáno, že uplynuly nejméně tři měsíce od okamžiku, kdy se naposledy choval násilně, a že se účastní programu pro pachatele domácího násilí.⁶¹

⁵⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Právo proti domácímu násilí. Zahraniční úpravy Slovensko*: Studijní materiály IS MU [online]. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, vydáno 9. 4. 2010 [cit. 2012-06-10]. Dostupné z IS MU: <https://is.muni.cz/auth/el/1422/jaro2010/MV802K/12325058/12363924/PRAVO_PROTI_DOMACIMU_NASILII-ZAHRANICI-SLOVENSKO.pdf?studium=267339>.

⁵⁸ § 76 odst.1 pís. g) „nevstupoval dočasne do domu alebo bytu, v ktorom býva osoba blízka alebo osoba, ktorá je v jeho starostlivosti alebo vo výchove, vo vzťahu ku ktorej je dôvodne podozrivý z násilia.“

⁵⁹ Citováno dle: ČÍRTKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, R., VITOUŠOVÁ, M.. *Domáci násilí: prístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích: studie*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. s. 31.

⁶⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Rodiče, děti, domácí násilí a traumatizující následky*. Právo a rodina. 2007 č. 9, s.15.

⁶¹ KORNEL, M., *Ochrana dětí a domácí násilí: zahraniční inspirace*. In *Dny práva – 2010 – Days of Law*[online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010 [cit. 2012-06--18]. s. 4. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasili/Kornel_Martin%20%283958%29.pdf>.

Věřím, že NOZ je velkým krokem kupředu, před několika lety bychom jakoukoliv zmínku o domácím násilí v našem právním řádu hledali stěží, ale člověk by se měl neustále něčemu učit a zdokonalovat se a nejinak by tomu mělo být také v našem právním řádu. V zahraničí ale i myšlenkách českých akademiků, zákonodárců a také psychologů a sociálních pracovníků je ještě mnoho inspirace, kterou můžeme využít a která přitom v NOZ využita nebyla, tudíž doufejme, že do budoucna se bude úprava domácího násilí bohatě rozvíjet.

5 Vyhodnocení dotazníku a výsledky

Součástí mé diplomové práce je také dotazník, který je uveden v příloze. Touto metodou průzkumu jsem chtěla zjistit, jaké je všeobecné povědomí o problematice, které se v práci věnuji. Snažila jsme se, aby profil dotazované skupiny byl co nejrozmanitější, jak věkem, tak také pohlavím a vzděláním. Zpočátku jsem příliš nepředpokládala, že respondenti budou sdílní, jelikož je to velmi citlivé a ožehavé téma.

Výsledek mě ale poměrně překvapil. Z celkových 83 dotazníků se s domácím násilím na dítěti v jakékoliv formě setkalo 30 % dotázaných lidí. Což je dle mého názoru až příliš mnoho. Pokud se ale zamyslím nad příčinou, tento stav může být však také způsobený tím, že dotazovaní, kteří se s problematikou nesetkali, necítili nutnost se k tématu vyjadřovat a dotazník nevyplňovali.

Dále jsem očekávala, že převážná část násilí páchaného na dětech bude mít psychickou nebo fyzickou formu, toto se mi také potvrdilo. Bohužel jsem se setkala také se sexuálním násilím.

Téměř většina dotázaných má určitou představu, koho informovat nebo kde se mohou poradit, jak postupovat, když se dozvědí, že se někdo dopouští domácího násilí na dítěti. Toto pro mě byla příznivá zpráva. Na druhou stranu jen málokdo má přesné vědomosti o možnostech, jak lze tuto situaci řešit podle současné právní úpravy.

Téměř naprostá většina dotázaných by neváhala jakýmkoliv způsobem do situace zasáhnout, ať už osobně např. domluvou pachateli, popřípadě informováním příslušných úřadů, promluvou s obětí, kontaktováním blízké rodiny, zavoláním policie, kontaktováním lékaře, výchovné poradkyně ve škole, intervenčních center. Další by se například snažili dítě psychicky podpořit a poradit mu, že může zavolat na linku bezpečí. Setkala jsem se také ale s názorem raději do situace nezasahovat, ze strachu z případné pachatelovy pomsty, jakož i pro mě s úsměvným názorem, že dotázaný pomáhá tak, že posílá finanční pomoc na různá konta pro ohrožené děti. V druhotné fázi je tato pomoc

zajisté důležitá, ale jako prvotní pomoc dítěti, na kterém je pácháno domácí násilí, je toto nedostačující, jelikož bez rázného zásahu a pomoci se dítě ani nedostane do center pomoci dítěti a tudíž se mu nedostane ani finanční pomoci.

Dále jsem chtěla zjistit, zda má výskyt domácího násilí spojitost s vzděláním a sociálním zařazením osob v okolí, ve kterém se vyskytuje. Zda se například domácí násilí vyskytuje více ve slabším sociálním prostředí, nebo se vyskytuje i u „vyšších vrstev“. Dle literatury a výzkumů tomu tak není.⁶² Přesto jsem si dala předpoklad, že lidé s vyšším vzděláním by měli mít vyšší příjmy a tudíž lepší předpoklady pro výchovu dítěte, z pohledu ekonomického a nedopouštět se například zanedbávání dítěte. Jak jsem předpokládala, tato teorie si mi příliš nepotvrdila. Nezáleží ani tolik na sociálních vrstvách jako na přístupu k výchově, lásce k dítěti a partnerovi a dalších podstatných věcech. Setkání s domácím násilím bylo mezi respondenty poměrově rozložené mezi osoby s nejvyšším dosaženým vzděláním středním, středním s maturitou a vysokoškolským.

Jako velmi nepříznivý výsledek mého průzkumu považuji, že z celkových 25 případů, kdy se osoba setkala s domácím násilím, byla jakýmkoliv způsobem situace řešena pouze a jenom v 10 případech. V několika případech dotyčný neví, zda situace byla řešena. Toto považuji za velkou chybu. V právní úpravě jednoznačně najdeme mezery při řešení takovéto situace a výsledek například soudního procesu není vždy správný a vhodný pro dítě, ale pokud se velká část případů ani nedostane do fáze jakéhokoli řešení, je prvotní chyba jinde než jen v právní úpravě. Navíc pouze v jednom případě dotázaný uvedl, že případ byl řešen soudně. Ovšem dodal, že po uplynutí trestu pachatel začal dětem ubližovat nanovo. Nejednalo se jen o jeho vlastní děti, ale i o svěřené děti například na táborech. Tudíž je zřejmé, že chybí následná kontrola situace,

⁶² Viz k tomu KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R., et al. *Právo proti domácímu násilí*. Skripta 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 9. nebo např. Co je domácí násilí. [nasilidoma.cz](http://www.nasilidoma.cz) [online]. [cit. 2012-05-15]. Dostupné z: http://www.nasilidoma.cz/co_je_domaci_nasili.

popřípadě zpětná vazba s rodinou, pachatelem, docházení k psychologovi nebo do poradny, aby se mohlo případnému pokračování zabránit. O to víc, že v tomto případě se jednalo o sexuální týrání. V ostatních případech byla situace řešena psychologem, OSPOD, domluvou pachateli, odebráním dětí popřípadě rozchodem partnerů popř. rodičů.

Více než polovina dotázaných si myslí, že má představu, jak lze tuto situaci řešit z pohledu práva, ovšem zhruba jen třetina má tuto představu správnou a ucelenou.

Potěšující je, že téměř všichni by byli ochotni pomoci ať už nahlášením na polici, sociálnímu odboru, lékaři nebo výchovné poradkyni. Ostatní by pomohli psychickou podporou, radou dítěti, finanční pomocí, promluvou ať už s pachatelem nebo obětí nebo by se poradili s odborníky, jak postupovat.

Závěr

V mé diplomové práci jsem se věnovala aktuálnímu tématu „Dítě ohrožené domácím násilím“. Přestože je čím dál více tento tabuizovaný problém probírán v médiích i mezi laickou veřejností, je v našem právním řádu stále nedostatečná právní úprava. Přitom bezbranné děti jako naši budoucnost bychom měli pečlivě chránit. Pokud se na nich jejich nejbližší dopouští násilí, měla by společnost nebo stát zasáhnout.

Na začátku práce jsem si stanovila hypotézu, zda je současná úprava zcela nedostačující, či zda jen nejsou využívány dostupné prostředky jako je omezení styku s dítětem, případně zbavení rodičovské zodpovědnosti. Také jsem chtěla zjistit, jaký styk dítěte s násilným rodičem je nejvhodnější. K tomuto jsem využila názor odborníka z praxe, který tvrdí, že kontakt s rodičem vždy záleží na povaze případu a nebrání se také pozdější spolupráci týrajícího rodiče a dítěte, pokud je to vhodné a přínosné. S tímto názorem nemohu než souhlasit.

Nejdříve jsem se věnovala několika pojmům, týkajících se domácího násilí, jako je pachatel, oběť, druhy násilí, syndrom CAN nebo syndrom zavrženého rodiče a také vykazání, abych měla podstatné základy pro kompletní práci.

Ve stěžejní části mé práce jsem se věnovala dítěti jako oběti domácího násilí i jako jeho pachateli. Snažila jsem se na jednotlivé instituty, které náš právní řád poskytuje, navázat hypotetickou situací domácího násilí a přemýšlela, kdy je tento institut vhodný právě pro tento případ a proč. Zabývala jsem se například důsledky domácího násilí na dítěti, úpravě styku dítěte s rodičem, náhradní rodinnou výchovou nebo důvody, proč se právě dítě může stát pachatelem domácího násilí. I v této části práce jsem využívala znalosti a zkušenosti psychologa.

V českém právu se setkáme s pojmem domácí násilí, ale komplexní úpravu nebo definici tohoto jevu zde nenalezneme. V mé práci se tedy také zabývám kritickou analýzou současné právní úpravy, tak i úvahami de lege ferenda. Zamýšlím se nad možnostmi dalšího vylepšení situace dětí jako obětí domácího

násilí pomocí novelizace stávající právní úpravy. K tomu jsem se pokusila také využít zohlednění některých evropských tendencí.

Dále jsme také chtěla získat přehled o všeobecné povědomosti domácího násilí mezi lidmi, proto jsme použila dotazník, který je uveden v příloze mé práce, na závěr jsem ho vyhodnotila. Jeho výsledky jsem využila také v průběhu práce.

Došla jsem k závěru, že naše právní úprava má určité mezery a zákonodárce by se mohl přiučít také v právních úpravách v zahraničí, přesto český stát udělal za několik let, kdy se tomuto problému začala společnost více věnovat, velký krok a postoupila kupředu. Ve společnosti jsou tendence problém pojmenovat a řešit, jak v akutních situacích, tak také následné trestání i práce s pachatelem a obětí. Tudiž mohu uzavřít, že dle mého názoru není současná právní úprava naprosto nedostačující, jen je potřeba na ní neustále pracovat. Ve všech ostatních otázkách, které jsem si stanovila na začátku mé práce, např. ohledně úpravy styku s dítětem nebo vykázaní dítěte, je vždy zapotřebí individuálního posouzení konkrétního případu, proto nelze jednoznačně říci, zda je institut vykázaní vhodný nebo jak má být upraven styk. Přitom je potřeba hledět na nejvyšší blaho dítěte a jeho zájem.

Resumé

The topic of my diploma thesis is ‘The child jeopardized by domestic violence’. It is a current issue which, despite drawing a lot of attention in the media and the public alike, is still insufficiently taken care of in the legal system of this country. More attention is desirable for two reasons: first, it is the defenseless of the home-violence-stricken children and second, consequences home violence has on children’s further mental development. All of us can become a victim, but children suffer the worst. The society should provide them with enough care to maintain their natural progress.

The Czech legal system includes the notion of home violence but a complex treatment or definition is still absent. My thesis therefore offers a critical analysis of the current situation as well as *de lege ferenda* ideas. Possible improvements by means of amendments to the legal system are discussed. Also, some current European trends are taken into account.

The beginning of the thesis poses the question whether the current judicial code is entirely insufficient or whether the main problem is in not fully employing the available means, such as limiting contact with the affected children or, alternatively, depriving them of their parental rights.

I also investigated to what extent is the notion of home violence known among the general public. This was achieved by means of a questionnaire, which can be found at the back of the thesis. The findings were incorporated in the main body of the thesis as well.

In the first part I dealt with a number of notions: namely, home violence, child, the syndrome of ill-treated, abused, or neglected child, the culprit and the victim of home violence and, last but not least, the order-out option.

In the second and third part the focus shifts to the situation of the child. I discuss it in detail from the perspective of a victim as well as a potential culprit. I analyse the consequences a child can suffer from when being a victim of home

violence. Further, some adjustments to the amount of contact between the parent and their child are discussed with a view to maintaining the best interests of the child. I also take into account adjustments to parental right, when it is best to suspend, restrict them or deprive the parents of them. Alternative family upbringing and intervention centres are discussed as well. From the perspective of the child I tried to find possible causes of such behaviour and propose some preventive measures. I analysed individual educational and protective measures and institutional upbringing as well as the right time to take these actions, which need to work from a long-term perspective.

In the next chapter I spend time discussing *de lege ferenda* notions. I focused on the basic inadequacies in the Czech legal system and suggested improvements to be made. I found some current European trends and tendencies extremely helpful. I also looked at the proposed new Civil code trying to foretell whether any improvements can be hoped for.

At the end I analysed the questionnaire for which I managed to get almost 100 respondents. I asked whether the respondent has experienced home violence in which a child was one of the victims. Then I went on to ask of what kind the home violence was and how the situation was dealt with. One of the main findings was the majority of my respondents had indeed experienced home violence but they knew little how to deal with it. That is why I am sure that in order to minimise cases of home violence, it is needed to talk about it more and the raising of public awareness is imminently desirable as well.

Seznam literatury

Učebnice a monografie

ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008.

ČÍRTKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, R., VITOUŠOVÁ, M.. *Domácí násilí: přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích: studie*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002.

GARDNER, Richard A. *Terapeutické intervence u dětí se syndromem zavržení rodiče*. 1. Praha: Triton, 2010.

HRUŠÁKOVÁ, M. *Dítě, rodina, stát. Úvahy nad právním postavením dítěte*. Brno: Masarykova univerzita, 1993.

HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Brno: MU a Doplněk, 2006.

KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2010.

KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R., et al. *Právo proti domácímu násilí*. Skripta 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2011.

PROKOP, M. a kol. *Právní ochrana dětí a obětí domácího násilí*. Brno: Ekologický právní servis, 2000.

STŘÍLKOVÁ, P., FRYŠTÁK, M. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009

ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003.

Odborné články

ČÍRTKOVÁ, L. *Rodiče, děti, domácí násilí a traumatizující následky*. Právo a rodina. 2007 č. 9.

KRÁLÍČKOVÁ, Z. Dítě ohrožené CAN a domácím násilím. *Právní rozhledy*. 2011 č. 11.

KRÁLÍČKOVÁ, Z. DÁVID, R. Rodinné bydlení a domácí násilí. *Právní fórum*. 2008, č. 10.

Právní předpisy

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/ 1963 Zb., občiansky sudny poriadok, v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 29/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Elektronické zdroje

ČÍRTKOVÁ, L. *Domácí násilí*. Kriminalistika. 2006, roč. 39, č. 3, s. 187-199. [online] 2006. [cit. 2012-06-18]. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2006/03/cirtkova.pdf>> ISSN 1210-9150.

DÁVID, R., Dítě jako účastník řízení ve věci domácího násilí. In *Dny práva – 2010 – Days of Law* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010 [cit. 2012-06-20]. s. 1-2. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasili/David_Radovan_%283960%29.pdf>.

Děti a domácí násilí. *Intervenční centrum Brno* [online]. [cit. 2012-06-12]. Dostupné z: <<http://www.ic-brno.cz/deti-domaci-nasili>>.

Děti svědci domácího násilí. *Stop násilí* [online]. [cit. 2012-05-15]. Dostupný z: <<http://www.stopnasili.cz/verejnost/deti-svedci-domaciho-nasili.html>>.

Dětské krizové centrum, Syndrom CAN [online]. [cit. 2012-01-02] Dostupné z: <http://www.dkc.cz/syndrom_can.php>.

Co je domácí násilí. *nasilidoma.cz* [online]. [cit. 2012-05-15]. Dostupné z: <http://www.nasilidoma.cz/co_je_domaci_nasili>.

KRÁLÍČKOVÁ, Z., Právo proti domácímu násilí na prahu 21. století. In *Dny práva – 2010 – Days of Law* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010 [cit. 2012-05-15]. s. 16-17. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasili/Kralickova_Zdenka_%283895%29.pdf>.

KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Právo proti domácímu násilí. Zahraniční úpravy Slovensko*: Studijní materiály IS MU [online]. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, vydáno 9. 4. 2010 [cit. 2012-06-10]. Dostupné z IS MU: <<https://is.muni.cz/auth/el/1422/jaro2010/MV802K/12325058/12363924/PRAV>>.

O_PROTI_DOMACIMU_NASILI-ZAHRANICI-SLOVENSKO.pdf?studium=267339>.

KRÁLÍČKOVÁ, Z., Právo proti domácímu násilí na prahu 21. století. In *Dny práva – 2010 – Days of Law*[online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010 [cit. 2012-05-15]. s. 16-17. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasili/Kralickova_Zdenka_%283895%29.pdf>.

KRÁLÍČKOVÁ, Z., DÁVID, R., (Předběžné opatření o) vykazání ze společného obydlí. In *Dny práva – 2008 – Days of Law*[online]. Brno: Masarykova univerzita, 2008 [cit. 2012-05-05]. s. 4. Dostupné z: <<http://www.law.muni.cz/edicni/dp89/index.html>>.

Problematika domáceho násilia [online]. [cit. 2012-06-21]Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, 2009. Dostupný z: <http://www.uvzsr.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=369:problematika-domaceho-nasilia&catid=63:deti-a-mlade&Itemid=70>.

Redakce epravo. Společná a střídavá výchova. [online]. Vydáno 26. 7. 2001 [cit. 2012-06-20]. Dostupné z: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/spolecna-a-stridava-vychova-10963.html>>.

ÚLEHLOVÁ D., Domácí násilí a intervenční centra. In *Dny práva – 2010 – Days of Law*[online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010 [cit. 2012-06-20]. s. 3. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasili/Ulehlova_Dagmar_%284043%29.pdf>.

VOLKOVÁ, J. *Právo proti domácímu násilí. Zahraniční úpravy Německo: Studijní materiály IS MU* [online]. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, vydáno 10. 5. 2010 [cit. 2012-06-18]. Dostupné z IS MU: <<https://is.muni.cz/auth/el/1422/jaro2010/MV802K/12325058/12519149/PRAV>>

O_PROTI_DOMACIMU_NASILI-ZAHRANICI-Nemecko-1.pdf?studium=267339>.

Jiné prameny

Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku. Nový občanský zákoník: Justice.cz [online]. Vydáno 30. 5. 2012. [cit. 2012-06-18]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf>.

Důvodová zpráva k sněmovnímu tisku č. 828, IV. Volební období (2002 - 2006) [online]. [cit. 2012-01-02] Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=828&CT1=0>>.

Handbook for Legislation on Violence against Women [online]. New York: United Nations, 2010. Aktual. 23. 8. 2010 [cit. 2012-06-21] Dostupný z: <<http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/handbook/Handbook%20for%20legislation%20on%20violence%20against%20women.pdf>>.

Metodické doporučení č. 3/2010 Ministerstva práce a sociálních věcí k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, vydáno 17. 9. 2010 [cit. 2012-05-07]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/9466/metodika_3.pdf>.

Rozhovor s Mgr. Miroslavem Veselým, psychologem pedagogicko-psychologické poradny v Třebíči.

Přílohy

Dotazník k diplomové práci

Dobrý den,

Jmenuji se Denisa Fikrlová a jsem studentka posledního ročníku oboru Právo na Právnické fakultě MU v Brně. Tímto bych Vás ráda požádala o vyplnění anonymního dotazníku k mé diplomové práci na téma „*Dítě ohrožené domácím násilím.*“

Předem Vám velice děkuji. Veškeré informace, které poskytnete, jsou samozřejmě brány za důvěrné a budou použity pouze pro tuto diplomovou práci.

Věk:

Pohlaví:

Dosažené vzdělání:

1. Stali jste se někdy Vy nebo někdo ve Vašem okolí svědkem domácího násilí na dítěti/dětech? (popřípadě znáte případy, kdy bylo dítě „pouhým“ svědkem domácího násilí?)
2. Pokud ano, jakého druhu bylo? (fyzické, psychické, sexuální, ekonomické...)
3. Byla situace řešena? Pokud ano, jak?
4. Máte představu, jaké jsou možnosti tuto situaci řešit z hlediska práva?
5. Jak byste pomohli dítěti - oběti domácího násilí?